

Dívám se, dívám z břehu na břeh – jednou je blízko, podruhé daleko.....
Strípky z druhého dílu rodinné kroniky, psané formou deníku,
v němž se prolíná současnost s minulostí – I

Otázky bez odpovědí

Kolikrát zahalí krajinu sněhový příkrov?
Kolikrát rozkvetou zvonky bledulí a sněženek na záhonech?
Kolikrát budeš nad jezerem vítat první hejna racků,
ponoříš čepel rýče do životadárné země
a posvátně vložíš do řádků semena - předzvěst příští úrody?

Kolikrát ozdobí kaštany na hrázi bělavé svícny květů,
přiletí žíznivé hrdličky k ptačímu napajedlu,
a zakrouží otakárci nad rozkvetlým záhonem?

Kolikrát svlaží vyprahlou zem krupěje májového deště,
zaburácí hrom nad hraničním dubem
a duhový oblouk prosvětlí modrou oblohu?
Kolikrát uslyšíš tlukot slavíka od slavičí stráně?
Kolikrát se zatřpytí krupěje rosy na lístcích jitrocele?

Kolikrát osvěžíš v zákoutí zahrady vyprahlé rty rudými malinami?
Kolikrát tě ukonejší k spánku žabí koncert,
ta vzpomínka na duhové dětství v postýlce s andílky a růžovou sít'kou,
daleko, předaleko v prostoru i čase.....

Kolikrát se ponoříš do osvěžujících vln žehuňského jezera,
a projdeš po hrázi „Přecházky“ od západu k východu?
Že to pomístné jméno v Žehuni nemáme?
Pravda, dnes je znají jen pamětníci,
ale ty jsi přece jedním z těch nemnohých.

Kolikrát vložíš ruce do sluncem prohřáté hlíny kouzelné zahrady
a sklidiš výsledky své celoroční klopotné i radostné práce?
Kolikrát se budeš loučit v podletí s vlaštovkami na osnově drátů,
a uslyšíš z dálky husí hejhání - tu smutnou píseň tvého dětství?
Kolikrát naplníš košíky rubínovými Idaredy?

Kolikrát budeš hledět na zamlžený břeh vypuštěného rybníka,
dýchat vůni puškvorce a rybiny a počítat kádě s rybím bohatstvím?
Kolikrát bude vycházet bledý zimní měsíc nad zamrzlým jezerem?

Dívám se, dívám z břehu na břeh, jednou je blízko, podruhé daleko.....

3. června 2010 - Když jsem se dnes odpoledne v jedné ze vzácných suchých chvil letošního celoměsíčního období trvalých dešťů, které napáchaly nejen v naší zemi, ale v celé střední Evropě nedozírné katastrofy, vypravila na další ze svých obvyklých procházek, směřujících zpravidla k rybníku a na hřbitov, přemýšlela jsem na té panelové cestě pod starými akáty, v bezprostřední blízkosti tichého koutku odpočinku těch, kteří už přistáli na druhém břehu, čím naplním tento druhý díl svých vzpomínek. Mé úvahy dostaly tuto podobu:

**Cesty za těmi, kteří mě láskyplně provázeli úskalími života,
vzpomínky na ty, kteří mě zaujali a citově oslovili,
vzpomínky na ty, kteří kolem mě procházeli,
vyprávění o těch, u jejichž cesty životem stojím.**

Cesty za těmi, kteří mě láskyplně provázeli životem vedou právě sem, do místa ticha, klidu a odpočinku, o kterém jsi Toničku, v době útrap své nemoci říkal: „Mně bude dobře, teprve až budu po Kozindou“ – to je nevysoký pahorek nazývaný Kozí hůra, vypínající se v blízkosti hřbitova. Na žulovém pomníku tyčícím se nad dvojhrobem čteme jména dědečka Josefa Vaníčka, tatínka Antonína Stejskala, babičky Anežky Vaníčkové, maminky Anny Stejskalové a poslední jméno je Tvé, Toničku, – Mgr. Antonín Tvrdík. Na hřbitově sázím z vděčnosti také květiny na hrob rodinného přítele rodiny Vaníčkovy, pana doktora Karla Zinnera.

6. června 2010 - Moje maminka byla pro mne od nejútlejšího dětství největší autoritou. Snažila jsem se ze všech sil splnit každý její příkaz a dbát jejich zákazů. Jistě, byly také chvíle, kdy mě musela za něco vyhubovat či švihnout proutkem. Od nepaměti byla pro mne mamičkou, také Ty, Toničku, jsi v počátcích tento zavedený způsob oslovení respektoval.

Moje maminka byla vzorem pořádkumilovnosti, přesnosti, vytrvalosti a zodpovědnosti, a tyto vlastnosti se ze všech sil snažila vypěstovat také u mě. Musím přiznat, že přesnost, vytrvalost a zodpovědnost se jí podařilo u mě zakořenit, ale s tou pořádkumilovností už tak u mě neuspěla. Mé mysl i později i uším Liliny a Adi se přičily striktní příkazy typu: „Zavírejte ty dveře, ať sem nenalítají mouchy!“ nebo „Raději si to nádobí umyj sama, ty bys tu nacákala.“ Lilina i Ad'a vzpomínají, jak jim babička bezprostředně po úklidu kuchyně rázně přikazovala: „Sed'te na otomaně, ať mi to tu hned nezašlapete!“

Já jsem raději viděla mouchu v bytě, a pohodu v domě, a tuto zásadu upřednostňuji dodneška. Uznávám, že maminka měla pravdu, ale některé její požadavky jsem se přesto bránila přijímat, zvláště když byly vyslovovány rezolutně před nějakou návštěvou.

Maminka byla ve svém království neomezenou vládkyní, nesmlouvavou strážkyní pořádku a přesnosti. Však se o jejím bytě říkalo, že by se tu dalo jíst s podlahy. A byla to vskutku pravda. Všechno muselo mít svůj řád a pravidelný rytmus, vše se muselo blýskat, kliky se čistily sidolem každou sobotu, okna se myla každý měsíc, prádlo muselo být jako z cukru, naškrobené a jako karta vyžehlené.

Moje maminka byla bytost ryze praktická. Děvčata vzpomínají, jak se jako malé těšily, že o Vánocích najdou pod stromčkem vysněnou panenku, ale od babičky, která myslela prakticky s předstihem na jejich potřeby v dospělosti v domácnosti, dostávaly už jako děti sadu ručníků, utěrek, látku na povlaky a další potřebné věci.

Myslím si, že praktičnost jsem také po mamince podědila, ale s určitou dávkou romantické příměsi. Později, když děvčata dospívala, kupovala maminka peří, dávala je drát staré paní Suchánkové, šila sypky a povlaky a chystala výbavu. Dlouhá léta pak tento praktický maminčin počin plnil v jejich domácnostech své neocenitelné služby.

V ranném dětství jsem o smyslu maminčiných příkazů a zákazů nepřemýšlela, a snažila jsem se jim prostě vyhovět. To až v dospívání jsem si občas dovolila skrytě revoltovat, ale opravdu jen skrytě, navenek jsem se snažila maminčina přání a pokyny respektovat a plnit.

S odstupem času jsem dospěla k poznání, že tu mamčinu pořádkumilovnost jsem při studiu a ve své kantorské praxi přetavila do nesmlouvavého požadavku připravovat se do školy jako studentka i pak jako učitelka poctivě a svědomitě, a totéž jsem vyžadovala s větším či menším úspěchem také od svých žáků.

Maminka krásně ručně vyšívala, a to nejen jednoduchým stonkovým stehem, kterým se tehdy vyšívaly takzvané „kuchařky“ - závěsy na stěnu jako dekorace kuchyně a částečně též ochrana před znečištěním, ale její výšivky zhotovené plným stehem předčily svou pracností a dokonalostí strojovou práci. Sama jsem podědila jen zlomek této její zručnosti, přestože jsem celou školní docházku procházela hodinami ženských ručních prací.

Maminka si úžasně rozuměla také se šicím strojem. Dodnes občas zasednu k její staré „Ladovce“, kterou jí tatínek pořídil ještě na Slovensku. Šít povlaky jako maminka jsem se nikdy nenaučila, a to nehovořím o jejích ručně obšitých dírkách, které nejen svým vzhledem, ale i trvanlivostí předčily strojovou práci. Však se jich maminka za celý život navyšívala, a proto se uplatnila, když tatínek - v mládí vyučený krejčí - si v důchodu přivydělával u pražského podniku Drutěva šitím kalhot.

Dodnes Lilina a Ad'a vzpomínají na některé šaty, které jim babička s láskou a důkladností v dětství šila. Ať už to byly ty jemné růžové se sedýlkem do obločku, ozdobeným volánkem, či ty modré, které se vepsaly do jejich vzpomínek nejvíce. K těm šatům jim babička ušila ze stejné látky také kalhotky. Látka byla darovaná od tetičky Miládky z Liberce. Tetička byla pradelnou v textilní továrně a svou těžkou práci si tu a tam platově doplnila nějakým kusem bílého plátna, a protože sama všechno neupotřebila, rozdávala přebytky i svým příbuzným. Naše rodina patřila také mezi obdarované, takže jsme si po každé návštěvě Libereckých výstavních trhů přivezli i kus látky. Z těchto darů šila maminka ponejvíce prostěradla; co na tom, že se musela po šířce našívat. Byla ale tak trvanlivá, že některá z nich používám doposud.

Ale teď ještě několik vzpomínek na zmiňované modré šaty, a zvláště na modré kalhotky, které tvořily jejich nedílnou součást. Jednou jsme si přivezli z Liberce látku, která byla jemnější, a tak babička rozhodla, že na prostěradla je jí škoda, a protože děvčata, tehdy asi šesti a sedmiletá, potřebovala nové šaty, bylo rozhodnuto. Jemně nažloutlá barva však nevyhovovala, ale žádný problém, byla tu přece osvědčená barva DUHA, která dokazovala podle známé reklamy místního drogisty pana Lohnického, že obarvené šaty barvou duha jsou jako nové. Ta reklama byla všeobecně známá, protože se vysílala v místním kině před každým promítáním filmu.

A tak se do velkého hrnce s horkým roztokem modré barvy ponořovaly postupně oba kusy darované látky. Protože byl každý kus z částečně jiného materiálu, dostala každá látka maličko odlišný odstín. Dohoda, která z děvčat bude mít látku tmavší a která světlejší, nebyla problémem. Problémem se staly od počátku kalhotky, vlastně dalo by se říci trenýrky. Byly trochu širší, nabrané na gumičku v pase i v nohavičkách. Od prvního okamžiku se zdály být v porovnání se šatičkami nepoměrně velké. Výhodou v očích babičky bylo to, že mohly sloužit, a také skutečně sloužily svému účelu ještě o několik roků později, když už šaty vzaly za své. Sehnat v šedesátých letech trikotinové modré trenýrky nebylo snadné. A nakonec proč je vlastně shánět, když tu byla náhrada. A tak Lilina a Ad'a trpěly při každé hodině tělocviku muka, když se nemohly soustředit na patřičný výkon, protože musely neustále podhrnovat delší nohavičky, aby unikly pozornosti šťastnějších spolužaček, které se mohly těšit z trenýrek z modrého trikotinu.

Tato příhoda je dokladem, jak mamčiná praktičnost šla ruku v ruce se šetrností. Zásada, že dobrá hospodyňka má pro pírkou přes plot skočit, jí nebyla cizí. Vidím, že i tuto vlastnost mi maminka navždy vštíplala a snad se mi podařilo předat ji v přijatelné, zmenšené míře také svým dcerám.

Vkládám ještě jeden střípek vzpomínky na maminku. Když jsem před několika dny vařila džem z meruněk a švestek, vzpomínala jsem, jak maminka vařila švestková povidla. To bývala vždycky velká akce. V garáži se ustavil prádelní kotel, pod kterým se topilo, komínek směřoval ven. Švestky se vypeckovaly a celé vkládaly do kotle. Protože se nepřidával cukr, musela se hmota svařit do tuha, a to trvalo nejméně den a noc. K té práci si maminka přizvala vždy pomoc, vzpomínám si, že jednou to

byla tetička Miládka z Liberce, jindy tetička Máňa z Dobšic. V míchání povidel „kopistem“ se pravidelně střídaly. K nutnému odpočinku se do garáže také stěhoval oتمان. Takto uvařená povidla vydržela i několik roků. Tak se stalo, že mnoho roků po mamčině smrti jsem objevila hliněný hrnek, plný téměř zkamenělých povidel. Pracně jsem kousek vydolovala, ochutnala a ejhle povidla jako čerstvá! Protože jsem šetrnost podědila po mamince, zapřemýšlela jsem, jak je využít. Část jsem jich znovu s vodou svařila a část využila originálním způsobem. Blížily se právě Vánoce, a tu jsem usoudila, že letos vyrobím neobvyklé cukroví. Z povidel jsem nakrájela úhledné kostičky, asi tak dva krát dva centimetry, obalila je v nastrohaných ořechách a jen jsem čekala na reakci hostů. Co říci závěrem? Všichni byli ohromeni mou nápaditostí, ale toto cukroví jim stačilo jen jedno na ochutnání.

Maminka zručně uháčkovala nejednu dečku a v pozdějších letech také často pletla. Svou prozíravostí nakoupila těsně před válkou zásoby vlny i látek, takže v těžkých válečných letech nebyla v naší rodině bída o oblečení. Také vytrvalost a zodpovědnost, kterými mě maminka vyzbrojila do života, se staly nezbytnou součástí mého života, takže i dnes se obtížně vyrovnávám s poznáním, že mnohým lidem, se kterými se při své práci stýkám, tyto vlastnosti chybí.

Maminko, děkuji Ti za to, že jsi mě svou přísnou, ale svým způsobem zodpovědnou a cílevědomou výchovou dobře vybavila do života.

12. června 2010 - Můj tatínek, v dětství a mládí tatíček, spolu s maminkou mi dokázali vytvořit svým harmonickým soužitím bezpečné zázemí, z jehož kořenů čerpám sílu až do dnešních dnů. Nevzpomínám si, že by kdy tatínek při komunikaci s maminkou nebo se mnou zvýšil hlas, maminku oslovoval Anuško, ona jeho Toníčku. Jejich rozdílné povahy se vzájemně doplňovaly; tatínek byl hlavou, maminka krkem. Podstatné bylo, že si jeden bezmezně vážil druhého, přestože se tatínek mamčiným návrhům a radám ochotně podřizoval. Je to obdivuhodné zvláště proto, že to byl, jak se říká, sňatek z rozumu. Ke vzájemné lásce a úctě se dopracovali postupně v průběhu svého třicetiletého společného života, a tato vzájemná láska narůstala. Jak došlo k jejich seznámení prostřednictvím inzerátu, za jehož podáním stál v pozadí pan doktor Zinner, rodinný přítel, v době, kdy mamince bylo 26 roků a tatínkovi 31 let, jsem vylíčila v prvním díle vzpomínek „Loučení a návraty“.

Počátky jejich manželství provázela tatínkova četnická služba na východním Slovensku, v malé vesničce Šemša, nedaleko Košic. Jsem přesvědčena, že tam prožívali oba nejšťastnější období svého života. Dnes si uvědomuji, že to jejich skromné štěstí se odráželo i v mém bytí, protože také já dodnes nejraději vzpomínám na tuto etapu svého života. Toto tiché rodinné štěstí mě dodnes naplňuje a stalo se mým průvodcem a oporou až do dnešních dnů.

Proto jsem několik roků toužila vrátit se ještě naposledy do těchto míst, kde prožívala naše tříčlenná rodina, v kraji nezasazeném civilizací, nejšťastnější chvíle. Jsem vděčná za to, že se mi toto mnohaleté přání v roce 2007 splnilo a že jsem v té malé vesničce našla nejen dům, kde láska a štěstí maminky a tatínka narůstaly, a kde byl počat ze vzájemné lásky obou také můj život.

Když jsem procházela kolem budovy někdejší četnické stanice, kde tatínek sloužil, hledala studánku za domem, odkud tatínek v létě v zimě nosil ve vědrech vodu, procházela jsem v doprovodu milého průvodce, pana profesora Lacka, vnuka našeho tehdejšího domácího pana Suchého parkem, všude mě provázely kroky mého tatínka a maminky. Představovala jsem si ho, jak přináší k okénku pošty úřední knihu s dopisy, jak s mamičkou i tatíčkem sáňkujeme od kapličky za domem nebo ve vsi od četnické stanice dolů až téměř ke škole, jak opékáme se Strakovými v parku slaninku. To bývala dobrota, když jsme si tím začernalým kapajícím tukem mazali chléb!

Vzpomínky na život naší rodiny v jihozápadní části Slovenska, v Moravanech nad Váhom, v bezprostřední blízkosti lázeňského města Piešťany, v letech 1936 až 1939, jsou jen matným odrazem vzpomínek na jihovýchodní Slovensko, které stále uchovávám ve své mysli a hýčkám ve svém srdci.

Měla jsem před lety představu, že se do Moravan také někdy podívám, ale dnes už ani tolik nelituji, že k uskutečnění návštěvy nedošlo, a ani už nedorazí. Neumím přesně posoudit, jaké záludnosti přinášela tatínkovu službu v tomto kraji, v této neklidné době, kdy vzrůstala agresivita a nenávist Hlinkovců ke všemu českému. Nevzpomínám si, že by tatínek kdy doma o svých

služebních starostech hovořil, a když snad, šlo to mimo mé vnímání, žila jsem ve svém dětském světě, kterým byla hlavně zahrada, kde jsem si ponejvíce sama hrávala. Jen občas jsem se mohla vydat s kamarádkou Emilou Gabrišovou do „hory“ pást krávy. Sama se dnes divím, že mě tam maminka pouštěla.

V Moravanech si tatínka zřetelněji vybavuji v roce 1938, kdy nás pozval na slovensko-maďarskou hranici, kam byl v době nebezpečí odvelen, a kam jsme za ním do Mužly u Komárna s maminkou jely.

Silným zážitkem byl také tatínkův nečekaný, ale šťastný příchod domů, když nám příslušníci Hlinkovy gardy rozbili v obou pokojích okna a my jsme se s maminkou chvěly strachy skrčené pod kuchyňským stolem. Oceňuji tatínkovu prozíravost, když v předtuše našeho vypovězení ze Slovenska v březnu 1939 předběžně zajistil náš odjezd do Čech, včetně průvodního listu, který nás při průjezdu slovenskými obcemi ušetřil mnoha nepříjemností. Tady v Moravanech v této rozbourané době byl naší oporou a ochranou, kterou nám svou přítomností poskytoval.

Ještě obtížnější život nastal tatínkovi po návratu do Čech, když pro něho po krátké době působení na četnické stanici v Žehuni nebylo místo. Sloužil krátkou dobu ve vedlejší vesnici Dlouhopolsko a posléze byl odvelen jako stráž do cikánského tábora v Letech u Písku, později do terezínského ghetta. To se objevil tatínek doma jen sporadicky na krátkou dobu, jednou za měsíc. Přijížděl domů vyčerpaný a hubený, a nikdy o svých zážitcích nehovořil. Jeho slova tehdy bývala: „Neptejte se mě!“ Jedině několik fotografií z té doby, uchovávaných v rodinném albu, jsou svědkem toho, co všechno tam tatínek musel prožívat a vytrpět.

Maminka, přestože byla v té válečné době v domě sama, když jsem já pobývala v Kutné Hoře, nebyla opuštěna, protože žila v blízkosti své rodiny – maminky a nejmladší sestry Jiřky, které jí byly podle možností částečnou oporou.

Přišel konec války, na četnické stanici v Žehuni nebylo pro tatínka opět místo, sloužil tehdy u Veřejné bezpečnosti nejprve na Mostecku v Bílině, později u silniční kontroly na Havlíčkobrodsku, pak v Kutné Hoře a na sklonku své četnické kariéry, kdy se konečně dostal domů, byl odvelen ke hlídání Okresního sekretariátu komunistické strany v Poděbradech.

Rodinného domu, na který s maminkou celý život šetřili, ani důchodu, do kterého odešel v roce 1952, si mnoho neužil. Vyměřený důchod 620 korun za celoživotní práci byl jen směšnou almužnou, a tak tahal několik roků z Prahy těžké kufrы s látkou a šil kalhoty.

Tatínek si nikdy nenaříkal, trpělivě snášel všechny životní těžkosti. Nebudu zde opakovat útrapy jeho několikaleté nemoci, o kterých jsem se zmiňovala v prvním díle vzpomínek „Loučení a návraty“.

Tatínku, chci Ti jen těmito několika slovy poděkovat za to, že jsi mi neokázale vštěpoval do srdce lásku, byl jsi mi příkladem čtnosti, pracovitosti, skromnosti, trpělivosti a tolerance a spolu s maminkou jste mi vytvořili láskyplné a pohodové dětství, na které nikdy nezapomenu.

15. června 2010 - Kahlil Gibran v knize Prorok napsal: „Včerejšek je jen vzpomínkou dneška a zítřek je snem dneška. Dnešek objímá minulost se vzpomínkou, ale budoucnost s touhou....“ Pro porozumění dalšímu textu předsovám, že v těchto svých vzpomínkách budu uvádět perličky z dopisů přijatých i odeslaných, ale přecháště budou dopisy imaginární, v nichž pisatel se dívá z břehu na břeh a nelehce proplová časem, zatímco příjemce již na druhém břehu zakotvil. Tu je první z nich: Můj drahý Toničku, jsou tři hodiny a začínám psát nejdelší dopis, který jsem kdy za celý život napsala, a bude patřit jen Tobě. Smutné je jen to, že už mi na něj nikdy neodpovíš. A kolik těch dopisů za těch šest let naší odloučenosti a nekonečné touhy bylo!

Právě jsem se vrátila ze hřbitova, abych položila kytičku čínských karafiátů z naší zahrádky na hrob k Tvému jménu. Není to jen odplata za ty červené hledíky, které jsi vkládal v Chroustkově s láskou do vázičky k mé fotografii a za ty bílé karafiáty v Záboří a v Plaňanech, ale je to hlavně moje poděkování za Tvoji velkou lásku. Do této chvíle jsem dočetla dopisy, které jsi mi psal v letech 1945 až 1949. Je v nich ukryto tolik lásky, smutku, naděje i beznaděje, že opravdu nevím, jak Ti na všechno odpovím. Vím, že tento předlouhý dopis budu psát po etapách a bude poslední z té dlouhé

řady, která se stala několik roků jediným mostem naší lásky. Při slově „poslední“ se mi derou do očí slzy a zplavuje mě nekonečný smutek. Snažím se slovo „poslední“ ze své mysli vyškrtnout, ale ta nezvratitelná skutečnost se dere na povrch neodbytně znovu a znovu. Můj nejdražší, před chvílí jsem dočetla Tvoje dopisy posílané v roce 1950. Odpovím na všechny, až dočtu ty, které jsi mi posílal v roce následujícím.

17. června 2010 - Je další ráno, půl osmé, včera jsem před půlnocí brala do ruky předposlední dopis, z té nekonečné řady. Psal jsi jej 8. srpna 1951 v noci ve stráži v Psárech. Je krásně vyzdobený malováním. Čtu: „*Ted' si zase často vzpomínám na dobu, co už se známe. Co už jsme za ty roky zažili. Ale toho hezkého, jsme měli mizivě málo. Celá doba, to jsou roky, a za ty poslední čtyři roky jsme se viděli vlastně jen pár dní. Ted' zase začínají s nábořem poddůstojníků a asi na nás taky dojde....*“

Ještě včera v noci jsem nahlédla do několika mých odpovědí na tehdejší Tvé dopisy. 7. října 1951, kdy jsem už učila od 1. září v Opolanech, zařizovala tam částečně za pomoci mamičky a tatíčka náš budoucí byt ve škole a občas jsem tam už také přespávala, a do Tvého návratu chybělo 13 dní, Ti píšu: „*.....stmívalo se, a proto jsem ujížděla na kole domů. Jelo se mi krásně, ani jsem si neuvědomovala, že jedu proti větru a jen jsem se těšila na ten okamžik, až si doma přečtu Tvůj dopis. Je to zvláštní pocit, mít očekávaný dopis a těšit se z toho, že ho ještě nemám přečtený....*“ Dnes už jsem dočetla všechnu naši více jak šestiletou dochovanou korespondenci plnou zmatků mládí, touhy, smutku, radosti, zklamání i těšení se na budoucnost. Ani bys, Toničku, nevěřil, že není lehké překonávat časovou bariéru, vplouvat a odplouvat z času do času a žít přitom připoutána pevně ke všem svým dnešním nemalým povinnostem, které život přináší.

20. června 2010 – Konečně mám 19. června 1947 maturitní vysvědčení s vyznamenáním v ruce a ty mi 23. června ze Záborky píšeš tím Tvým krásným drobným rukopisem, ke kterému jsem se já za celý svůj život nedopracovala..... Vracím se znovu o 63 let zpět, protože držím v ruce dopisy z roku 1947. Je jich už podstatně víc, hlavně z doby, kdy jsem musela nastoupit na školu v pohraničí..... To jsme však ještě ani Ty ani já netušili, že cesta k trvalému spoluzití bude dlouhá a nelehká.

Zachoval se můj dopis z Kunderatic z 30. srpna 1947. Píši Ti: „*Broučku můj, tak dnes odpoledne mám tak trochu času, proto Ti chci vypsát první dojmy za těch 24 hodin, které jsem tady prožila. Nic valného to tady není a také nejsem tady ze všeho mírně řečeno nadšená. Pan řídící se zdá být příjemný, to se vlastně ještě pozná. Byt tu mám - jaký? Postel, skříň, stůl, čtyři židle, noční stolek a rádio. Okna prozatím nemohu dovřít. Jak to bude v zimě, nevím. Je to starý dům, ve kterém bydlím, jinak je to tu ale čisté. Kraj nic zvláštního, ale aspoň já tomu nemohu přijít na chuť, ačkoliv jsem lesy a kopce zbožňovala. Všude však převážně doly, samý prach a saze. V Ervénicích je to prý ještě horší. Tady je to proti tomu prý krásné. Já prozatím žádnou krásu nevidím. Do Ervénic je odtud asi půl hodiny pěšky kolem zatopeného povrchového dolu. Dnes ráno, když jsem se jela do Chomutova na školní výbor přihlásit, setkala jsem se spolužačkou Věrou Kladiřovou. Je také na Chomutovsku, ale chce přeložit na Mostecko, kde žijí její rodiče, aby mohla být doma. Dověděla jsem se, že tady na Chomutovsku v Albrechticích (asi ½ hodiny odtud) je Šaman, Hanka Filipová někde u Horního Litvínova, Bohuna Urbánková se prý nějakou protekcí dostala na Kutnohorskou nebo někam do Čáslavi. Tak by mě to moc zajímalo, je-li to skutečně pravda. Mirek Vojtíš je na Ledebčsku v Zahrádce na měšťance. To víš, jak člověka takové zprávy rozveselují. Manka Hrodková se zase dostala nějakou protekcí na pražský okres. Jak to tedy asi všechno a pozoruji, je mi z toho nanic. Dověděla jsem se od dcerky domácích, že vloni v páté třídě bylo asi 13 Francouzů, třetina Čechů, zbytek Němci a Slováci. Náhodou mi přišly do rukou také sešity loňské čtvrté třídy, ale hrůza - samé čtyřky a pětky; není také divu. Učení tu bude tedy pod psa. Také jsem se dověděla, že si na učitele moc rády přijdou maminky a že prý vloni jeden Francouz (žák) vyhrožoval kantorce, že ji potom dali učit raději do nižší třídy. Co tu kolem slyším a vidím, není nic pěkného. Ted' jsem si zase všimla, že tu mají děti ba i dospělí samé boláky. Pitná voda má málo jodu, skoro každý tu trpí poruchami štítné žlázy.*

Děti tu mají vši. To bude všechno práce! Inspektor se zdá být příjemný. Říkal: „Jen hlavu vzhůru a brát to jako sport - podat pěkné výkony!“ Nevím, člověk je sám rád, že je rád.

Tak Ti tu piši samé stesky, vid', ale já to tak všechno vidím a nemohu si pomoci. Dnes, když jsem jela do Chomutova, plný vlak vojáků, kteří se vraceli po ukončení prezenční vojenské služby do civilu domů, vidíš samého opilého, a to už úplně stačí, aby se ti protivil každý. Nepředstavovala jsem si to všechno nijak růžově, ale takhle jsem přece nemyslela, že to bude vypadat. A to mi tady pořád říkají, že Kundera jsou krásné, co tak dostat se někam úplně do hor. Ted' právě jeden učitel odtud je tam poslán na rok. 18 dětí ve třídě, z toho jen čtyři Češi. Ani chleba se tam prý nesežene. Když to člověk všechno slyší, nepřestává se divit. Konečně stravu tady dosud také nemám. Pan řidič říkal, že se to nějak vyřeší. Ještě, že jsem zásobena z domova. Vypsala jsem Ti ve zkratce, co vím. Jistě, že si dovedeš představit mou náladu. Ted' budu ještě psát dopis domů. To ale budu muset jinak. Kdybych všechno vylíčila, jak to skutečně vypadá, tak by to mamku zničilo. Možná, že se mi to jen všechno černě jeví, že to nakonec tak zlé ani nebude. Kdybys tady byl se mnou aspoň Ty, všechno bych viděla růžovější, ale takhle! Víš, včera to všechno šlo, to jsem nemohla ani na nic myslet a jen jsem mohla vzpomínat. Nej dřív jsem sháněla za pomoci pana řidiče byt, pak starost jak dostat zavazadla z Jezeří, nastal večer devět hodin, byla jsem ráda, že jdu ležet. Počítám, že nedožiju, než od Tebe přijde dopis. Prosím Tě, hned piš! Soboty máme volné, tak každý měsíc pojedu domů, ať se děje cokoliv. Zatím musím končit, mohla bych psát třeba do noci, ale nebylo by to nic jiného než samé stesky. Zdraví a líbá Tě Tvoje Lila.“

Kahlil Gibran: Radost a žal jsou neoddělitelné, přicházejí společně. Usedne-li jeden z nich s vámi k vašemu stolu, druhý spí ve vašem loži. Ve skutečnosti jsme jako váhy zavěšeni mezi žalem a radostí.

24. června 2010 následuje pokračování imaginárního dopisu, motivovaný včerejším sjezdem spolužáků učitelského ústavu v Kutné Hoře: Můj nejdražší, je půl osmé večer, kdy po celodenní práci na zahradě sedám konečně ke psaní. O tom Ti ale psát nechci, ani o sekání zahrady. Budu psát o naší milované Kutné Hoře, o které jsi mi tolikrát psával Ty, když jsi bloudil jejími uličkami beze mne. Tentokrát jsem se ocitla v podobné situaci já.

Vzpomínáš si ještě, jak jsem v roce 1946, když jsme jednou přicházeli od Hrádku k Jezuitské koleji, chtěla vědět, co nás čeká za rok, za pět let, za deset let. Byla jsem tehdy velice smutná, když jsi mi odpověděl: „To raději nechtěj vědět!“ Právě na tom místě jsem se včera zastavila dvakrát, jednou při cestě k Barboře, podruhé, když jsem se vracela. A bylo mi také velice smutno, protože jsem šla bez Tebe.

A víš, že jsem také zašla k naší „boudě“; říkám to tak, jak jsme před šedesáti pěti lety říkali studentským žargonem budově s honosným názvem Lindnerův státní koedukační učitelský ústav v Kutné Hoře. Dnes sídlí v této budově základní škola. Vystupovala jsem po těch původních půlkruhových, již značně omšelých schodech, které nás studentiky po čtyři roky přiváděly ke zdroji vzdělávání, byť za války značně okleštěnému. Škoda, do budovy jsem se nedostala.

Na Náměstí jsem se nezapomněla zastavit před domem slečny Palečkové, kde jsem po uzavření kláštera bydlela ve školním roce 1944/1945 se Zdeňkou Staňkovou. Jsou tam i ta postranní vrátka, dnes už ne ta původní, kde jsem se loučovala po skončení tanečních u Slovanské lípy s Pepíkem Jarolímovým; odpusť, to jsme se přece ještě neznali. Mimochodem Pepík leží už deset měsíců v kutnohorské nemocnici na oddělení LDN, po mozkové příhodě, kterou prodělal před třemi lety, kdy ho postihla Alzhaimrova choroba, nikoho nepoznává, jediné manželku Táňu.

Potom jsem poseděla chvíli na lavičce na náměstí. Jak jen se to náměstí za války jmenovalo? Dnes je to náměstí Palackého. Zašla jsem také na kraj do parku; tu lavičku, na které jsme po maturitním večírku seděli, jsem však marně hledala. Na Žižkov jsem tentokrát nedošla, tam jsem se byla podívat před několika lety. Jak že je to dávno, když jsi tam před domem pískával (ten Tvůj signál jsem si právě přepískala) nebo házival kamínky na okno a večer jsme pak s Lídou Novákovou a

Joskou Vokounovým ohřívali v zimě na kamínkách konzervy fazolí z dodávky UNRA? Myslím, že Ty jsi nás jimi tehdy zásoboval.

Petřka Petrusová-Černá svolala sjezd po šedesáti pěti letech od maturity. Ani nevím po kolikáté jsme se v Kutné Hoře sešli, ale první byl po dvaceti letech, pak po pěti, třech, dvou letech a Ty jsi mě tam, Toníčku, vždycky vozíval. Nyní se už léta scházíme po roce, a rok od roku naše řady řídnu. Tentokrát nás bylo pouhých sedm: Petřka, Jiřina Česenská za doprovodu manžela, Alenu Marešovou, která již léta bojuje s těžkou cukrovkou, přivezly dvě její dcery - zdravotnice, Pepík Studecký, Pepík Váňa a Olda Gablas se svou přítelkyní. Jako obvykle přišel odpoledne mezi nás Petčín manžel Venda. Vzpomínali jsme také, jak jsme při prvním sjezdu zpívali v noci u Barbory a Ty jsi pro mne obětavě přijel skoro k ránu. Tentokrát se první z přítomných začali rozcházet mezi jednou a druhou hodinou odpoledne. My zdatnější a vytrvalejší jsme ještě došli k chrámu sv. Jakuba, odkud Ti posílám tento obrázek z nově zřízené vyhlídky. Tady jsem se spolužáky rozloučila a šla jsem se podívat do Jezuitské koleje, kde je od 8. května v nově zřízené Galerii Středočeského kraje instalována expozice moderního umění 20. století. Je tam také vystavena vzácná středověká Iluminace s motivem těžby a zpracování stříbra z Kutné Hory z 15. století, která byla zakoupena za 17,5 milionu korun na aukci v Londýně. Když jsme tudy před lety spolu chodívali, býval tam vojenský objekt a před vchodem stávali na stráž vojáci.

Vzpomínka na sjezd v Kutné Hoře 23. června 2010 – stojím druhá vpravo

Na všech cestách po Kutné Hoře jsi mě v myšlenkách doprovázel a patrně jsem byla příliš pohroužena do minulosti, že jsem kdesi ztratila mobil. Ještě Ti, můj milý, musím napsat, že jsem měla s sebou v Kutné Hoře Tvoje dopisy, které jsi mi posílal do Kandratic v rozmezí 3. října 1947 až 16. prosince 1947, v době, kdy nám z našeho odloučení bylo nejtěžší. Jen za říjen bylo těch dopisů sedm a byly plné stesku a touhy po krátkém setkání a těšení, až se zase jednou za tři týdny nebo za měsíc setkáme v Kandraticích nebo při mé cestě domů v Žehuni. A představ si, že ten dopis z 5. října 1947 jsi psal na nádraží v Kutné Hoře. Teď už ani nevím, co mi v tom balíku 6. října 1947 do Kandratic posílal, patrně to byly nějaké materiály pro výuku do školy, protože jsem neměla z čeho vyučovat vlastivědu.

Toníčku, než se znovu začtu do Tvého dalšího dopisu, musím Ti nejdříve napsat, jak jsem prožívala včerejší pátek a dnešní sobotní ráno. Asi Tě nepotěší mé sdělení, že Lilina zdědila po Tobě tu nepříjemnou cukrovku a po babičce Stejskalové úporné revmatické bolesti kloubů a svalů. Její zdravotní stav jí ještě zhoršuje trvalé psychické vyčerpání, pramenící z jejího povolání posledních dvanácti let, kdy zanechala kantořiny a vede v Kolíně čerpací stanici Benzina.

30. června 2010 - Jak bylo pro mne zpočátku náročné přecházení z času do času, jsem nyní vděčná, že se mi daří postupně tyto časové předěly překonávat. Právě nyní mě vyrušilo zvonění a před dvířky stojí dvojice z náboženské sekty svědků Jehovových s pozvánkou na jejich oblastní sjezd. Čas od času se mi objevují ve schránce jejich tiskoviny „Probuď se“ a „Strážná věž.“. Přináší je mladý manželský pár, se kterým se někdy setkám i osobně. V úvodu prvního rozhovoru jsem jim zdůraznila, že jsem křtěná katolička, že mě oslovují i jiná křesťanská náboženství, jsem příznivec ekumenie, ale v žádném případě nehodlám k jiné víře konvertovat. Nicméně, někdy do jejich tiskovin i nezávazně nahlédnu. Jejich činnost, zvláště tu v Žehuni, mě zajímá z mé kronikářské profese, a sice, jak jsou místními obyvateli přijímáni. Dozvěděla jsem se, že sice nikoho tu přímo svým přesvědčením neoslovili, ale s hrubou reakcí že se zatím nesetkali.

Drahý, dnes 5. července 2010 v den Cyrila a Metoděje jsem navštívila zdařilou výstavu rozsáhlého archivu opočnického kronikáře pana Otty Věříše, večer natrhala něco malin a do pozdních nočních hodin jsem znovu pročítala dopisy až do Tvého nástupu na prezenční vojenskou službu. Dnes při vaření marmelády jsem vzpomínala, jak jsme spolu na konci června v roce 1952 vařili poprvé v Opolanech rybízovou marmeládu v tom obrovském kastrolu, ve kterém jsme každý den dopoledne ohřívali školním dětem na svačinu mléko.

8. července 2010 si potvrzují slova Kahlila Gibrána, kdy smutnou vzpomínku z minula, projasňuje pomíjivá chvílka vyvolaná drobným úspěchem. Určitě k tomuto stavu duše přispělo i osvěžující zaplávání v rybníce po úspěšné práci, kterou jsem sice sama nekonala, ale po dlouhém sbírání informací a nelehkém vybírání vhodných firem se mi podařilo vlastním přičiněním vybrat firmu, která akci provedla. Co že mi to v mém věku stačí ke štěstí? Usměješ se - úplně prozaické napojení domu k čističce odpadních vod, kterému předcházelo den před tím nezbytné vyčištění žumpy. Pohled při plavání v rybníce od jižních schůdků směrem k severnímu břehu s Baňským kopcem v pozadí mi evokuje vzpomínky na všechny mé drahé, kteří už k „druhému břehu“ dopluli.

Žal, ten nevitáný host, opět zasedl k mému stolu, když se neustále vkrádá do vzpomínek smutný 8. červenec 1958; tenkrát na zahradě také začaly dozrávat první maliny, jimiž jsme se snažily s maminkou svažit ústa umírajícímu tatínkovi. Můj drahý, nezapomenu nikdy, že jsi to byl právě Ty, kdo stál u tatínkova smrtelného lože při jeho posledním vydechnutí. Ještě jednou Ti z celého srdce děkuji.

Čtvrtek 22. července 2010 - včera jsem posekala zahradu, navštívil mě bratranec Vojta a přivezl ukázat CD z nedávné horolezecké pánské výpravy v rakouských Alpách v Hallstattu u Salzburgu. V příjemném rozhovoru vzpomínal, jak jsi mu, Toničku, radil - Ty antimilitarista - že on by se svou výbornou fysickou zdatností uplatnil jako voják z pování. Já jsem zase Vojtovi připomněla závěr Tvého dopisu z druhého dne Tvé vojny v Milovicích, kdy píšeš: „*Pozdravuj všechny doma! Co dělá malý Vojta?*“ Zaplávání v rybníce dovršilo relativní pohodu dne. Dnes sklízím a zaváším šparglovky, odmrazuji ledničku, připojuji plynovou bombu, nakládám okurky láčenky a těším se na další osvěžení v rybníce.

24. července 2010 - včerejší odpoledne v Kolíně, naplněné částečně prací s Lilinou před domem, večerní grilování, pohoda a deštivá noc, v níž okap odměřující kapky deště, vyvolal vzpomínku na verše z 26. července 1988:

Miluji tichý déšť, jeho klidný pláč a jeho pohlazení.
Omývá duši, pročišťuje rozum, osvěžuje tělo,
vede ke smíření a je předzvěstí nových úsměvů.
I země čeká trpělivě na tichý déšť,
to proto, že jí dává úrodu,
pramenům vodu, ptákům nápoj, zbavuje zem popela.

Proto vítají déšť zem i lidé.

Můj drahý, je pondělí 26. červenec 2010 - ráno 13°C - svatá Anna - chladna z rána - celkem úspěšný den - sjednávám opravu plechové střechy nad zákristí v kostele, vyřezání křovin na starém historickém hřbitově, vkládám kytičku a rozsvěcím kahánek na rodinném hrobě, přijímám návštěvu Adi s Verunkou a Fandou po jejich návratu z dovolené v Turecku. 27. července pracuji celý den na květinovém záhonu - omlazuji kostce.

Středa 28. července 2010 - uklízím ve venkovním sklípku na ovoce, pracuji na zahradě, chodím kontrolovat práci pokrývačů na kostele a pracovníků obecního úřadu na starém hřbitově, přijímám návštěvu členek kulturní komise, paní Jany Urbanové a Petry Tomanové, dostávám od nich práci: zdokumentovat činnost kulturní komise za léta 2006 až 2010 pro výstavu a vyplňuji dotazník pro sběratele fotografií pošt. S povděkem přijímám příznivé sdělení o návrzích jmen pro kandidátní listinu ke komunálním volbám. Ad'a mi přiváží košík meruněk.

Ani ve čtvrtek 29. července 2010 jsem nezahléla. Jen ráno při poslechu hudby z rádia mi bylo teskno. S hudbou si, můj drahý, vždy spojuji Tebe, Tvoje zpívání v PSUOKu, naše občasné prozpěvování při jízdě autem; vzpomínáš si, nečastěji to byly Rožnovské hodiny. Přes den jsem našťastí na tesknění už neměla čas. Na obecním úřadě jsem si vyzvedla peníze za barvu do tiskárny a projednala s panem starostou další práce na starém hřbitově, pak jsem vyřizovala s pokrývačem a panem proboštem proplacení oprav na kostele, prořezala jsem výhony a protrhala drobná jablíčka na šesti jabloních, nasýtila Davida, přijala od Adi další dávku meruněk, dokončila pro kulturní komisi výpis kulturních akcí za rok 2007, a ty jsem pak večer poslala elektronickou poštou kulturní referentce paní Urbanové. Potěšil mě email od spolužáka Standy Vokála, na který jsem mu stačila odpovědět. Konečně se v půl deváté dostávám ke psaní Tobě, Toníčku, a to je pro mne návrat do našeho mládí.

Můj milý, při hledání Tvých dopisů jsem objevila na půdě poklady - spoustu hraček, převážně různých stavebnic - po našem vnukovi Pěťovi. Část jsem jich dovezla při oslavě Peťulkových šestých narozenin na chalupu na Zhoř, zbytek jsme spolu prozkoumávali a skládali celé odpoledne stavebnice a písmenka, pokud jsme právě nehráli kuličky. Ještě krásnější byl večer. Hledali jsme si každý na obloze svou hvězdičku a posílali jí na oblohu svá přání. Hru náš pravnouček Peťulka sám navrhl. Toto bylo první Peťulkovo přání: „Chci, aby byli v rodině všichni zdraví a bylo nám spolu dobře.“ Já jsem mu přála, aby se mu za rok líbilo ve škole a dobře se učil. K mému dalšímu přání se Peťulka připojil: „Ať se máme, babičko, v rodině všichni rádi.“ Nejvíce Peťulku zaujalo povídání před usnutím, které se protáhlo téměř do 11 hodin. Se zájmem poslouchal vyprávění o mém dědečkovi Josefu Vaníčkovi, o babičce Anežce Vaníčkové, o mých tetičkách a strýčcích, o jeho babičce Lídě a tetičce Adě, ale nejvíce ho zaujalo vyprávění, jak jsi byl na vojně. Říkala jsem mu, že jsme se měli rádi, chtěli jsme spolu učit na stejné škole, jak nám bylo smutno, když jsme byli každý někde jinde. Náhle se Peťulka zeptal: „Byl Toníček hodný člověk?“ A když jsem ho ujistila, že ano, a že Tě potěší až o tom našem společném povídání napíšeš do knížky mých vzpomínek, abys o tom také věděl, Peťulka dodal: „A dej Toníčkovi tu knížku na jeho hrob. Ať má, babičko, ta knížka červené desky a červenou mašli!“ Nakonec jsem Peťulkovi slíbila, že až přijede do Žehuně, ukážu mu fotografie všech našich milých, o nichž jsem mu vyprávěla. Tento překrásný, cituplný zážitek budu dlouho uchovávat ve svém srdci, neboť

to podstatné nevidíme očima, ale vnímáme srdcem – Antoine de Saint Exupery.

